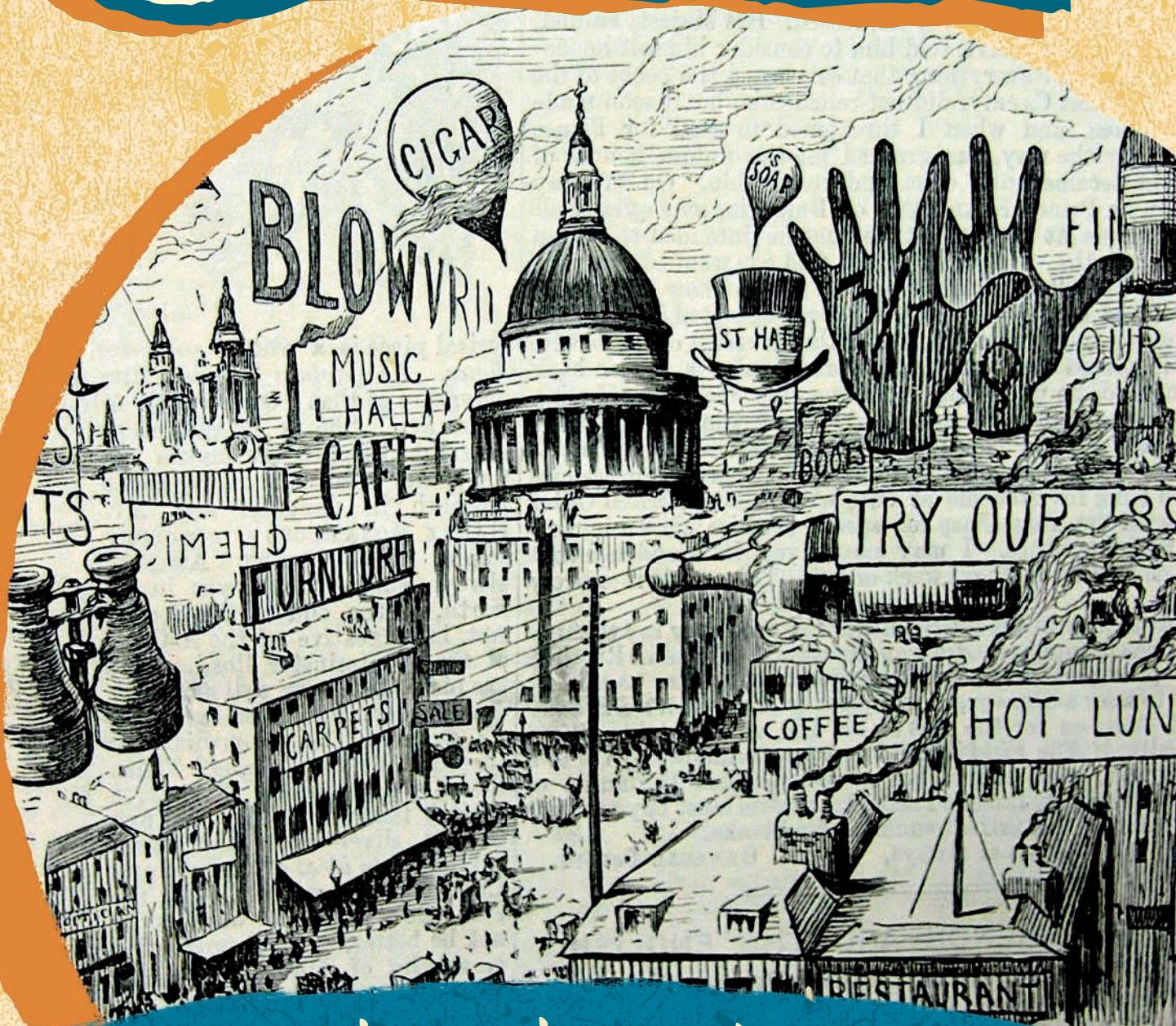

2018. november

imborá

kíváncsi diákok lapja

„A jó bornak nem kell cégér”
A reklámok álmvilága

Barangoló – Kónya Éva rovata

18. oldal

Küldj egy **szelfit**

kedvenc **olvasmányoddal!**

Várjuk kedvenc olvasmányoddal készült szelfidet a Cimborá Facebook-oldalán!

Cimborá - Kíváncsi diákok lapja

Ha még nem tetted, **kedveld az oldalt,**
és **küldd el a fotódat!**

**Januárban indul
a Cimborá Kalácsa Pályázat**

FŐDÍJ:

részvétel a nyári Cimborá-táborban

Részletek a decemberi
lapszámunkban!

Cimborá

CIMBORÁ – 2018. november, XXIX. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimborá árát a Cimborá Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Coint IBAN: RO14BRDE150SV01455331500,
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimborá,
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edó,
Jakab Villó Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Müller Henrietta, Szonda Szabolcs, Szócs Imre,
Vetró Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón a londoni *Punch Magazin* karikaturistájának jövéképe (1890).
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimborá Alapítvány.
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Cimborá-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimborá.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megye
Tanácsa

Kovászna Megyei
Művelődési Központ

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

NKA
Nemzeti Kulturális Alap

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

Tartalom

Cimbirodalom

Fekete Vince

**Halom kajszibarack,
Sötét** (versek) 4. oldal

Alkotás a pillanat hevében

Beszélgetés Lupescu Katával, a Kalózlány című regénysorozat szerzőjével 5. oldal

Aki nem akar zseni lenni

Bernard Friot: Matek
(Szócs Imre fordítása) 8. oldal

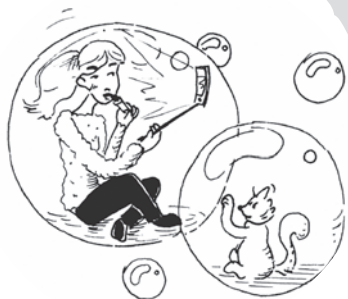
Lackfi János

Nem kötelező irodalom (7.)
A legrövidebb vers 9. oldal

Edóságok

Gergely Edó rovata

Valós és virtuális útítársak 10. oldal

Olvasólámpa

Jakab Villó Hanga rovata

Berg Judit, Kertész Erzsi:
A négy madár titka 11. oldal

Jessica Townsend:

Nevermoor – Morrigan Crow
négy próbája 12. oldal

Lois Lowry: **Az emlékek őre** 14. oldal

Cimbirodalom

Amikor az írók épp ... nem írók 15. oldal

Szín-tér

Vetró-Bodoni Barnabás rovata

Odaadom magam a műnek

A Szín-téren: Xavier Veilhan
és Loie Hollowell 16. oldal

Barangoló

Kónya Éva rovata

Szép magyar plakátok 18. oldal

„A jó bornak nem kell cégér” 19. oldal

Pad alatt

Vers a dalban 23. oldal

Otthon a természetben

Köllő Zsolt rovata

Fogas kérdések – és válaszok 25. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 26. oldal

„Jaj nekem! Halott vagyok!”

Szövegbuborékos római képregényre

bukkantak 27. oldal

Hogyan tanulnak a nagyvilágban? 29. oldal

Keresztrejtvény

Forrai Tibor rovata 30. oldal

Cimbi képtára

Kónya Éva rovata 31. oldal

FEKETE VINCE

HÓ az árnyékon

Halom kajszibarack

Tisztálkodni alig volt hol, borotvátlanok és ápolatlanok voltak, esténként egy-egy fél pálinka, egy-két üveg bor, éjszaka póker vagy preferansz, aztán lefeküdtek a három ágyra hatan egy szűk kamrában, ahol olcsó cigarettafüst és acetonszaga kavargott hajnalig.

Tulajdonképp unatkoztak munka után ott annyian, gyűjtötték a pénzt, de amit kerestek egyik héten, elment a másikon, reménykedtek, biztatták egyik a másikat, hogy előbb-utóbb megjelenik majd valaki, és jobb munkát ajánl, pénzesebbet.

Süvöltött a szél a városszálon, és annyi, de annyi hét alatt senki, de senki nem jelent meg; rágták a barackot a telken, s az almát, s már mind olyanok voltak, mint akiket összezártak egy halom kajszibarack közé; majszolták a barackot, elmaszatolódott képükön a lé, és már nem is köszöntek, nem is szóltak egymásnak, nem is beszéltek, hiszen egyek voltak ott már mindannyian.

Sötét

A határok akkor már le voltak zárva, se ki, se be senki, elszórt puskaropogás esténként a rádióban, az első szobában ropogott a tűz a kályhában, december volt, december közepe, gázlámpa fénye világította be a szobát a félhomályban, „Elkezdődött”, „Lönek!”, „Halottak”, szakadozott a hangja a helyszíni tudósítónak az

elemes Gloria rádióban, ütemes, összehangolt utcai kiabálás hallatszott, akadozó lélegzettel rangjelzés nélküli katonák puskacsöveiről szóltak, holtak elszállításáról a fővárosba az éj leple alatt, az elvtársnő parancsáról, kivilágítatlan utcák, koromsötét vidék, csak itt-ott pislákoló gázlámpa, gyertya vagy akkuról beüzemelt apró égő, füstölő mécsesek, „Fújd ki a lámpást”, mondja a nagyanya a villanyvilágítás bevezetése után is évekig,

amikor hazaér a vaksötét úton, kivilágítatlan utcákon a szomszéd faluból, alszik az apa, az anya, csak a nagyanya vár az utcai ablak mögött a sötétben.

Alkotás a pillanat hevében

Beszélgetés Lupescu Katával, a *Kalózlány* című regénysorozat szerzőjével

A *Kalózlány* sorozat mindkét, eddig megjelent kötetében hajón indul a történet, de ez a kezdő helyszín fogja össze a sorozat további négy, még meg nem jelent részét is.

Lupescu Kata, a kolozsvári Báthory István Elméleti Líceum 10. osztályos diákja közel egy éve befejezte a hatrészes sorozatot. Kata nagy lelkesedéssel beszél az alkotás folyamatáról, de mi arra is kíváncsiak voltunk, mit olvas szívesen, mit ajánlana nektek. Olvassátok szeretettel a vele készült interjút!

- Miért pont kalózlány és kalózkodó állnak a történet központjában?

- Mindig szerettem a kalandos történeteket, a kiválasztott történelmi korszak pedig beszűkítette a lehetőségeket: ezt az elszigetelt közösséget úgy teremtettem, hogy van tíz szereplő kint egy hajón, a világ végén, de nincs például telefon. Amikor belekezdtem, 11 évesen, a kalózkodásban láttam megtestesülni azt, amiről minden gyermek álmodik: a szabadságot, hogy lázadók, olyan életmódot élnek, amelyre büszkék, szeretik egymást és kiállnak egymásért.

- Mit lehet tudni a harmadik kötet megjelenéséről, mikor lehet kézbe venni?

- A harmadik kötet két részben fog megjelenni, mert két 300-400 oldalas Word-dokumentum, nem lehet egy könyvbe sűríteni. A szöveg szempontjából fontos, hogy a két kötetet egy résznek tekintsék. Egyszerre fogjuk kihozni, de csak májusra.

- A borítók készítésében mennyire veszel részt?

- Szerencsés vagyok, mert Könczey Elemér nagyon tehetséges grafikus. Viszont a munkái alapján nekem elsőre furcsa volt, hogy ő készíti a borítót. Összességében ez nem jelentett problémát, mert nagyon hamar elkapta a szöveg fonalát.

- Kik azok a szereplők, akiket bírsz a regényben, és kik azok, akiket ki nem állhatsz?

- Kialakul a történet univerzuma, amiben én nem olvasóként látom a szereplőket, hanem mint egy minden-

ható teremtő: tudom, hogy szükség van benne negatív és pozitív, de emberi karakterre is. Nem tudom külön tekinteni a szereplőimet, mert egységben látom a világukat. A történetben a cselekmény szülte egy idő után a karaktereket: miután a főhős bekerül a kalózkodó közösségbe, az őt ért hatások határozzák meg, nemcsak ő van mint karakter, hanem a cselekményekkel együtt létezik.

- Hogyan tudtad végigvinni a hat kötetet át futó sztorit?

- Egy idő után olyan nagy lett a sztori, hogy nehéz volt kézben tartani a szétfutó szájakat. Kimeríthetetlenek ezek a fantáziavilágok, ezért is nehéz befejezni a történetet.

- Hogyan született meg a regény vége?

- Ezelőtt egy évvel sikerült befejeznie. Emlékszem az utolsó egy hónapra, amikor naponta húsz oldalt írtam. Kemény harc volt, sok fantasy-író nem tudja befejezni a történetét, például a *Trónok harca*, vagy van, aki úgy érzi, hogy nem tudja kimeríteni a világot, például J. K. Rowling.

- Mivel foglalkozol, milyen szövegeket írsz, amióta befejeztél a *Kalózlányt*?

- Van olyan tervem, hogy ha majd kiöregedett író leszek, visszatérek a *Kalózlány*hoz, legyen egy szép kerete

az életemnek, de most nagyon más szövegeken dolgozom: más műfaj, más kor, valóság-hű környezet, de elvontabb világok. Van egy regény, egy négy-öt novellából álló kötet és két rövidebb szöveg is. Először a *Kalózlány* összes része fog megjelenni, majd csak azután az újabb szövegek, de az még távoli kérdés, hogy mi lesz velük.

- Tudsz figyelni arra, hogy el ne árulj olyan részletet a történetből, ami még meg sem jelent?

- Még véletlenül sem spoilerizek a saját könyvem: könnyen számon tudom tartani, hogy mi jelent meg már és mi nem. Nyilvánosan sohasem beszélek részletekről, mert nagy eséllyel van olyan jelenlévő, aki még nem olvasta; a lényeg, hogy az érdeklődését felkeltsük.

Egyetlen ember van, aki nap mint nap része az alkotói életemnek, ami borzasztóan személyes dolog, kevés embert engedek be. Volt pár olyan élményem, amelyek miatt nem szeretem csak úgy odaadni a szövegemet. Volt arra is példa, hogy aki közel került hozzám, hátrálatott az alkotásban – azt utáltam.

- Ki az, akinek a szakmai tanácsában megbízol?

- Márton Evelin, az egyik legzseniálisabb ember, akit ismerek, aki személyiségében is művész – érdekes, összetett, gyönyörű személyiség. Szakmabeliként is adok a véleményére.

- Lelkesedéssel beszélsz az írásról – marad-e idő olvasni?

- A zongoratanárnőm, amikor nem gyakoroltam, mindig azt mondta: arra van idő, amire szánsz. Rájöt-

tem, hogy igaza van: ha olvasni akarok, az nem fog megakadályozni az írásban. Két típusú olvasás van szerintem: amikor az olvasásért olvasol, művelődni szeretnél, vársz valamit az élménytől. És van a másik olvasás, amikor szó-rakozásból olvasol, fáradt vagy, előveszel egy könnyed lávsztorit. Az egyik kemény szellemi munka, a másik ki-kapcsolódás, egy Vörös pöttyös könyvet elolvasok négy óra alatt, de például Dosztojevszkij *A félkegyelműjét* két hónapig olvastam.

- Mit ajánlanál a Cimbora olvasóinak, ami ki-hagyhatatlan irodalmi élmény?

- Stephen Kinget ajánlanám, ha krimijellegűről van szó, ha társadalomkritika, akkor Dosztojevszkij, Tolsztoj, ha inkább kalandregény, akkor *A Gyűrűk Ura*, a *Trónok harca* a kedvencem.

- Mivel biztatnád azt, akinek van témája, amit megírna, de még nem mert belekezdeni a történetbe?

- Hogy vágjon bele, csinálja öntudatlanul, ne próbálja elgondolni a végéig. Ha sokat gondolkodik, peszsimista lesz. Sokan mondták, hogy woow, 11 évesen ennyit írni, milyen nagy dolog, de nem az. Pont azért tudtam így írni, mert akkor kezdtem el, felnőtten sokkal nehezebb, kialakul a maximalizmus, a felnöttes felelősség. A pillanat hevében kell nekifogni, ha egy másodperccel is tovább vársz, már nem lesz az igazi.

Kérdezett: Jakab Villó Hanga

LUPESCU KATA *Kalózlány 1.* Végső kezdet

Részletek a regényből, a szerző ajánlásában

- Charlotte... most azonnal menj a szobádba! – igyekezett minél szigorúbb arckifejezést ölteni az apja.

- Kérem, Miss Naftalien... esetleg nem óhajt velem egyet sétálni? – pillantott rá reménykedve az előbb is szóra emelkedő fiatal férfi, de Charlotte ezúttal is levegőnek nézte.

- Egy tapodtat sem mozdulok!

- Charlotte! Hagyj magunkra – hessentette el a lányt, és asztaltársai felé fordult, majd egy laza mozdulattal intett a két örnek, akik kővé dermedve figyelték az előtűk kibontakozó családi drámát, olyannyira, hogy még az ajtót is elfelejtették becsukni Charlotte után. Félénken oldalazva a lány mellé léptek, aki még mindig abba a szerencsétlen papirosba kapaszkodott mentőövként. Amikor két oldalról közrefogták, nem teketóriázott, rö-

vest kitepte magát az örök gyűrűjéből, és levágta az asztalra az iratot.

– Bárcsak maga lógott volna azon a kötélén! – sziszegte az apja arcába.

A két ór árnyékként lépett mögé, de Charlotte elhárított. – Ne merészeljtek hozzám érni! – förmedt rájuk. Egy utolsó pillantást vetett az asztalra és a szobára, majd rántott egyet a ruháján, és sietve elhagyta a csatateret. Még hallotta, ahogy az apja a szobája elé rendelte a két ór, hogy még véletlenül se csináljon semmi ostobaságot.

(...)

– Apád kalóz volt... A világ legősibb családjának a vére csörgedezik ereidben...

– Nem... hallgass meg, kérlek... itt valami félreértés lehet! – hitetlenkedett. De amitől igazán megijedt, az a lüktető érzés volt a gyomrában, ami nem félelem volt... hanem izgalom. – Nézd... biztos összetévesztesz valakivel... én csak mielőbb haza szeretnék kerülni Pisába, a szüleimhez... ők... ők nem kalózok... ők kalózokat ölnek. Érted? Haza kell jutnom!

– Tudom, bebeszélték neked, hogy hamis a végrendelet... – Charlotte látta a szemében a fájdalom sávjait, amit a gunyoros hang mögé rejtett. – És én még azt

hittem, hogy titeket nem lehet megrontani... ám-bár ezek szerint mégis... Fogalmad sincs, hányan szeretnének a helyedben lenni, szóval legalább tégy úgy, mintha büszke lennél rá! Megadatott neked, hogy olyan családneved legyen, amilyen senki másnak nincs... Sokan mindent megadnának, hogy Turquoise-ek legyenek, és nem számúznék szívük legmélyére dicsőséges nevüket.

– Én Naftalien vagyok... – kezdett kijönni a sodrából, így ő is felemelte a hangját. – Senkit sem akarok megbántani... de nyilvánvalóan összekeversz valakivel... nem a megfelelő személyt raboltátok el...

– Elég! – ugrott le az ágyról Valerie, és úgy tűnt, kevés választja el attól, hogy nekiessen a lánynak. De Charlotte nem hagyta abba. Nem tudta leállítani magát.

– Tévedés... ez az egész tévedés. Én csak haza akarok menni... senkinek nem említem meg az esetet. Csak vigyetek vissza Pisába, kérlek.

Csillag István rajza

Aki nem akar zseni lenni

Bernard Friot 1951-ben született a franciaországi Saint-Piat-ban. Gimnáziumi és középiskolai tanár, majd négy éven át a Frankfurter Gyermekeirodalmi Központ vezetője. Mintegy ötven, gyermekeknek és kamaszoknak szóló könyv szerzője, ugyanakkor német és olasz nyelvből is fordít. Az alábbi rövid elbeszélés az **Histoires pressées** (Sietős történetek) című kötetéből származik.

BERNARD FRIOT

Matek

Azt hiszem, már mondtam, hogy apa franciatanár. Anya se sokkal jobb: ő mateket tanít. Ahogy sulis után beteszem a lábam a házba, kezdődik: „Hányast kaptál a felmérére? Mi a házi feladat? Remélem, jól ment a felelés a törtékből!”

Persze, azt gondoljátok, hogy eddig semmi különös. Tóletek is ilyeneket kérdeznek. De nálam nem érik be ennyivel. Anya eldöntötte, hogy neves matematikus lesz belőlem, ha nagy leszek, megtömi a fejem számokkal, képletekkel, mértani formákkal. Éppen ezért minden alkalmat megragad, hogy eddzen.

Ha kedd este krumplipüré van bécsi szelettel vacsorára, ott terem a tányérom mellett, a bécsi szeletemet négyzetekre, háromszögekre, trapézokra vágja, és addig nem ehetek belőle, amíg egy csomó lüke kérdésre nem válaszolok: „Ez a háromszög egyenlő szárú vagy egyenlő oldalú? És miért? Bizonyítsd be! Húzd meg az átlóját! Melyik szög a derékszög?”

A legrosszabb a bolognai spagetti. Amíg ki nem számítom egy kiló spagetti teljes hosszúságát, egy 20, egy 50 és egy 250 grammos porció előállításí árát, hozzá sem nyúlhatok. Mire mindent kikalkulálok, a spagetti teljesen hideg és ehetetlen.

De megtaláltam az ellenszert. Tegnap este. Azt hiszem, kigyógyítottam anyát egy időre.

A tegnap volt a születésnapja, és mint az lenni szokott, széles családi körben ünnepeltük, nagynénikkel, nagybácsikkal, unokatesókkal,

nagyszülőkkel. Az üdítő kitöltésnek pillanatában, mielőtt még anya megkérhetett volna, hogy alakítsam át a 0,13 literes kólát hekto-, deka- és deciliterre, felálltam, és felolvastam az előre megfogalmazott köszöntőmet:

Drága, egyetlen édesanyám!

Ma 38 évet töltesz. Azaz 13 879,5 napot éltél eddig, vagy, ha úgy tetszik, 333 108 órát, ha még pontosabbak akarunk lenni: 19 986 480 percet. Mivel a nők várható életkora 83 év, még 23 668 200 percet élhetsz, feltéve, ha leszoksz a dohányzásról, mivel jelenleg 19 cigarettát is elszívsz naponta, vagyis évente 6939,75-öt (a szökőéveket figyelembe véve)...

Így folytattam pontosan 12 percen és 32 másodpercen át, közölve anyával, hányszor mos majd fogat, milyen csillagászati összeget fog költeni ráncaltató kenőcsökre, hány percet fog beszélni telefonon (összesen 8 hónapot, 22 napot, 6 órát, 52 percet, ha a jelenlegi ritmusát tartja), hány kilós lesz, ha, mint eddig, évente átlagban 685 grammot hízik (90 kiló és 86 gramm), és a többi, és a többi.

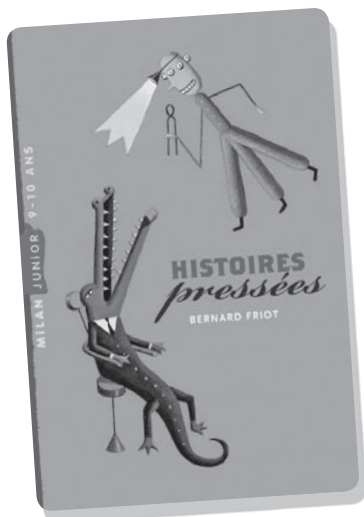
Eleinte büszkén mosolygott, hogy milyen matekzseni fia van, de amire befejeztem, az arcára fagyott a mosoly, és úgy festett, mint aki éveket öregedett. Az asztalnál nem kellett kiszámítanom a borsófőzelékben található szemek hozzávetőleges számát, sem a születési torta átmérőjét, alapterületét, sem a térfogatát.

Azt is hallottam, amint este, egyértelműen rólam beszélve, így szól apához:

– A fiadnak semmi érzéke a költészethez, jó volna, ha foglalkoznál vele egy kicsit...

Most aztán ismét ki kell találnom valami ravaszsgot, ha nem akarom, hogy matek helyett ezután irodalommal kínozzanak.

Szőcs Imre fordítása

LACKFI JÁNOS
Nem kötelező irodalom (7.)
A legrövidebb vers

Na, mekkora lehet a legrövidebb vers? Jó, nem kilóra mérjük, de ha már annyi, baromállatira fontos dolgot be kell magolni Vörösmarty rózsaszín korszakától a létösszegző költészetig, a reneszánsz stíluseszménytől a romantika társadalmi küldetésstudatáig, akkor lehet, hogy ezt sem ártana kideríteni.

Van verses kispika meg közepesen kis terjedelmű nagyepika meg mikroméretű líra, ez okés, de legyünk megfoghatóbbak.

Ha gimnazistákat kérdezek, mondják:

egy versszak... / két sor... / egy sor... / egy szó... / egy betű...

Mondjon valaki egybetűs verset!

A

Tökéletes...

Kiss Béla A című verse, írta Kiss Béla verse:

A

Mire a közönség: aaaaaa...

Persze, ménkűhosszú és foghullatóan unalmas iskolai ünnepségre ideális, ki kellene találni az egybetűs igazgatói beszédet is.

Mit mondott idén a diri?

Újított, azt mondta, hogy:

Kedves Diákok! BÉ!

Tapsorkán.

Oké, de mitől lehetne vers az, hogy A?

Költő bácsi ezt mondja rá, és akkor már vers is...

Van ennél használhatóbb meghatározás.

Ivo Andrić Nobel-díjas horvát íróember mondja, hogy a költészetben avval érhető el a legnagyobb hatás, ha sikerül az olvasót MEGLEPNI valami ISMERTtel.

Vagyis két dolog szükséges: a „meglepi-hatás” és az „ismerősség-hatás”.

Egy vers akkor üt, ha egyszerre érzem:

„Ja, erre már én is gondoltam.”

és azt is:

„Ja, erre ÍGY még nem gondoltam.”

Vagyis az „A” című és tartalmú vers ismerősnek ismerős, de nem túl meglepő, hacsak valakinek a fülébe nem ordítjuk.

Kétsoros vers, mondjuk, van, például József Attiláé is:

Mért legyek én tisztességes? Kiterítenek úgyis!

Mért ne legyek tisztességes? Kiterítenek úgyis.

Itt a kitergetés nem a ruhaszárításra vonatkozik, nyilván, hanem a hullaházi asztalra, ahol egykor mindannyian

kinyúlunk. Van itt meglepő is, ismerős is. Biztos eszünkbe jutott már, hogy ha gazembernek és relatíve jónak lenni kábé ugyanannyi macera, akkor talán jobb érzés, ha nem szemétláda az ember. De hogy mindez egyetlen szó változtatással, hexameterben is elmondható, az új.

Háromszavas vers is akad, Fodor Ákos „miniatűr-költőtől” a *Három negatív szó* című. Ennyi az egész:

Nincs

semmi

baj

Ilyet már, ugye, mindannyian mondtunk... De közben sose gondoltunk bele, hogy három, totális nihilt kifejező szó képes végül is megnyugtatni bennünket... Kellett hozzá persze az is, hogy valaki ilyen szellősen írja le, minden szó után hagyjon teret, fehér papírt (pixelmezőt) a gondolkodásra.

Weöres Sándor, akit az irodalmárok csak Sanyikának vagy Sanyimanónak hívtak, vásott óvodás és zseni volt egy személyben. Naná, hogy gyártott egyszavas verseket, melyek közül a leghíresebb ennyi: *TOJÁSÉJ*

Hopp, itt egy szó, amit eredeti formájában mindenki ismer, használ: tojásHéj. Ebből kiesik egy szinte alig létező betű, hiszen hangos H-t legfeljebb slájmképző jelleggel harákolhatunk: khhhrrr. Vagy hollandosan: ők Van Goghot FANHRRHH-nak ejtik. Nem véletlenül csúfolják a holland és a dán nyelvet „torokbetegségnek”. Szóval, egy alig létező betű kiesik egy ismerős szóból, és létrejön valami fura. Mert hol van az, amiről szól a vers, hol is lelhető fel a TOJÁSÉJ?

Lehet a hűtőben...

az éjszakára bezárt boltban...

a tojásforma Hold túloldalán...

de talán leginkább mégis a tojás belsejében...

Elég szorongásos érzés, bár erre sose gondolunk, mikor reggel a rántottához felütjük a tojást.

Nyilván aligha lehet úgy élni, hogy folyton nyavalygunk, jaj, szegény csibe, meg kell hogy egyelek, jaj, szegény brokoli, ne sírj, gyere papához! Ám ez a magányos állapot, ez a tojás-éj mégis ismerős mindannyiunknak.

Ha máskor nem, a paplan tojáshéjába burkolózva, álmatlanul hánykolódva ezt éljük át. Felkelni nem érdemes, elaludni nem tudunk, már nem ma van és még nem holnap, vagyunk is, meg nem is.

És, bizony, kilenc hónapot már megszületésünk előtt is eltöltöttünk hasonló tojás-éjben...

Valós és virtuális útitársak

Állunk az peronon, várjuk a vonatot. Olyan vonat érkezik, amellyel fiatalok ingáznak suliba, így többnyire fiatalokkal együtt várunk, elvéve akad pár idősebb is. Kis csoportosulások is vannak, látszik, ők együtt utaznak. Nézz szét, kérem a fiam. Nézd meg, találsz-e bár egyvalakit, aki nem a telefonját bámulja. Nem, feleli. Kissé el van képedve. Tényleg nem, ismétli, érzem a hangján, hitetlenkedik. A huszonöt-harminc fős csoportból mi vagyunk az egyetlenek, akik nem a telefonunkat babráljuk. Régebb imádtam vonatozni, mondom neki. Annyi

jó dolog történt velem, annyi jó beszélgetésbe elegyedtem utazásaim során. Egyszer valakinél még meg is regeliztem, miután átbuszoztuk, átbeszélgettük az éjszakát. Milyen jó lehetett, mondja ő. Nem szeretek nosztalgizni, szebb múltat pingálni magamban magamnak, mint amilyenben részem volt, de erre valóban nem tudom, mit válaszoljak. Hiszen nem tudom megszólítani az embereket. Ha valaki egy könyvet olvas, már akkor sem szívesen zavarok, hát még ha bedugja a fülét, és a telefonját vagy laptopját nyomogatva egyértelmű, hogy máshol van.

Mindenki önmaga virtuális ketrecében utazik. Filmet néznek utazás közben, valaki más által kitalált történetet, életet, tájat, s nem azt az embert, aki velük szemben ül, nem hagyják fonódni azt a történetet, amely az itt és mostban fonódhatna, nem látják azt a tájat, amelyen éppen keresztülutaznak.

Amikor egyedül utazom, gyakran kapom rajta én is magam, hogy előveszem a telefonom és nyomkodom. De bennem még él egy hajdani gyerek, egy kalandvágyó fiatal, aki úgy indult el tizennyolc évesen telefon nélkül, egyszerűen egyedül, egy címmel a zsebében felvételizni Bukarestbe, ahol még életében nem járt, hogy meg sem fordult a fejében, baja eshet. A papírcetlik mellett, amelyen a cím állt, ilyen láthatatlan cetlik voltak még a zsebében: kérdő útját nem vesztí; ne fájjon a szád segítségért kérni; ott is emberek élnek, meg hasonlók. Időnként ehhez a bennem lakó, offline leányhoz fordulok, amikor érzem, darálja be, szedi szét valós, igazi életem a virtuális. És rajta keresztül szólok hozzád most.

Ha igazi kalandot akarsz, nem a számítógép virtuális kalandjait, időnként hagyd otthon a telefonod. Ha azt szeretnéd, hogy a világ számodra megszólíthatóvá váljon, időnként húzd ki füledből a fülhallgatód. S ha azt szeretnéd, hogy az idegenség, az „olyan egyedül vagyok...” érzés csökkenjen, kapcsolódj igazi, élő lényekhez, növényekhez, állatokhoz, emberekhez. Ők másfajta, mint a beprogramozott virtuális világ: a növények, virágok hervadoznak, pedig te locsolod, az állatok hullatják a szőrüket, elfoglalják a helyed az ágyban, folyton meg kell etetni, ki kell vinni őket, az emberek még ennél is rosszabbak, nyafognak, szellentenek, úgy kacagnak, mint valami foka, néha túl lassúak, máskor idegesek vagy türelmetlenek, dühösek, sokszor jól megbántanak.

Na de: a virágok, amikor nyílnak... a kis házi kedvenc, amikor dorombol vagy belenyalint a képedbe... az ember, amikor szeretettel megölel, hátba vereget, a szemedbe néz, rád mosolyog...

BERG JUDIT, KERTÉSZ ERZSI A négy madár titka

Pozsonyi Pagony, 2017

„Galamb mutatja az utat,
Sas őrzi a fészket.
A titok fölött holló köröz,
A veréb nem közönséges madár”

– olvassa Kiki azt a fejtörőt, amelyet egy kulccsal együtt talál egy titokzatos fadobozkában. Kiki, a történet főhőse, Gerda és eltűnt nagyapja nyomába ered – így kezdődik a kaland.

A szerzőpáros, Berg Judit és Kertész Erzsi, akik nevével már találkozhattunk a Rumini és a Panthera íróiként, úgy fogtak a történet írásához, hogy maguk számára is rejtély volt, kik lesznek a szereplők, és miről is fog szólni a cselekmény. No de ez hogyan lehetséges?

Úgy, hogy a történet egy-egy részét egymásnak adogatva írták és alakították: így maguk sem tudták, hogy a társszerző hogyan görgeti majd tovább a szálakat:

„Az volt a legviccesebb, hogy Erzsi írt valamit, ami nekem annyira megtetszett és annyira váratlan irányba vitte a történetet, hogy azon frissiben, két klopfolás, panírozás között, gyorsan meg is írtam a magam kis pár bekezdését és visszaküldtem Erzsinek” – meséli Berg Judit a közös írás kulisszatitkairól a Pagony Kiadó által készített videóban.

A négy madár, a galamb, a sas, a holló és a veréb titkára Kiki rátalál ugyan, de ehhez támogatásra is szüksége van. Mégpedig olyan vicces alakok segítségére, mint a nagyapa házvezetője, egy csapat madár vagy Sasorrú Stefán, aki éppenséggel egy díszes szobor.

„Nagy barátságba keveredett egymással hajdanán a veréb, a holló és a páva. Sülve-főve együtt jártak, ételüket, lakhelyüket is megosztották. A madarak értetlenül figyelték a különös barátságot.

– Hogy lehet, hogy három ennyire különböző lény ilyen jól megérti egymást? – csicseregték.

– Miért barátkozik a legszebb, legragyogóbb madár egy szürke csavargóval és egy mogorva, fekete útonállóval? – csóválták a fejüket a pávák.

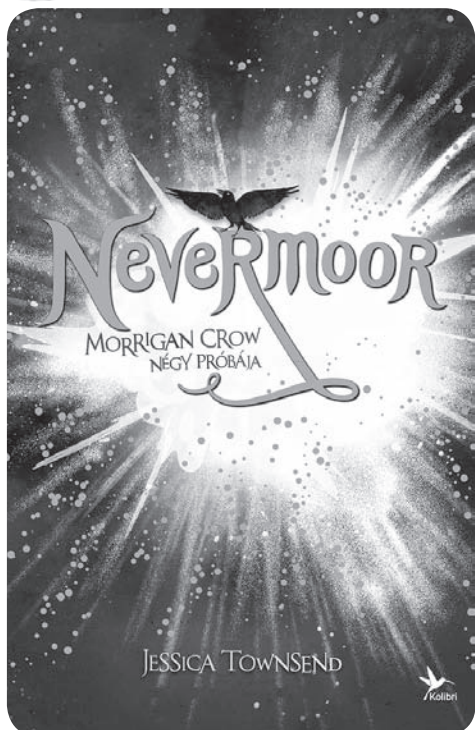
– Miről beszélget egy bölcs, csatában edzett holló uraság egy páváskodó ficsúrral és egy mitugrász senkiházi-val? – értetlenkedtek a hollók.

– Hogy állhat szóba egy okos és szerény legényke egy hiú, üresfejű szépfíúval és egy kegyetlen rablóval? – háborgtak a verebek.”

Csillag István rajza

JESSICA TOWNSEND

Nevermoor – Morrigan Crow négy próbája

Kolibri, 2018

Az egyik legújabb mágikus világ az ausztrál szerző tollából tevődött papírra. Sokak egybecsengő véleménye, hogy a Harry Potter-univerzumot is megidéző történet megáll a saját lábán... vagyis lapjain is.

A főszereplő, hasonlóan Harryhez, elátkozott kislány, akinek el kell menekülnie saját világából; a kérdés, hogy képes lesz-e kiállni a négy próbát, ami annak az ára, hogy az új világban, Nevermoorban találhasson otthonra, barátokra. A könyv erőssége, hogy nagyon gazdag fantáziával és humorral megalkotott világba kerül Morrigan Crow-val együtt az olvasó is, s ami talán a gyengesége, hogy a szereplők és a jelenetek kissé elnagyoltak, még az is hozzátehet a pörgős sztorihoz.

Részlet a harmadik fejezetből:

Az Égboltóra megfeketedett lapja az ünneplők fölé tornyosult. Éjfélkor majd a pirkadat színére fakul – sápadt, ígéretes rózsaszínre –, és az Első tavasz mindenki számára új kezdetet hoz. Különös éjszaka volt, tele lehetőségekkel.

Persze Morrigan Crow kivételével. Számára az éjszaka csak egyetlen lehetőséget tartogatott. Mint minden gyerek, aki pontosan tizenegy éve a legutóbbi Napszálltakor született, ő is meg fog halni, ha éjfél ut az óra. Megpecsételt életének tizenegy rövid esztendeje letelik, az átok végül beteljesül. Azért úgy-ahogy a Crow család is ünnepelt. A dombon álló házban komor hangulat uralkodott. A fényeket eltompították, a függönyöket behúzták. Vacsorára Morrigan kedvencét szolgálták fel: báránysültet, pirított paszternákot és mentás borsót. Corvus ki nem állhatta a paszternákot, ha otthon vacsorázott, nem is engedte felszolgálni, de most mogorván hallgatott, amikor a szobalány egy egész hegnyit mert a tányérjára. Morrigan érezte, hogy ez mindent elmond a különleges alkalomról.

A csendet csak az evőeszközök koccanása-csikorgása törte meg a porcelánon. Morrigan tudatában volt minden lenyelt falatnak, minden korty hús víznek. Hallotta a falióra minden egyes ketyegését: akár egy rezesbanda dobja, ami mind közelebb és közelebb sodorja ahhoz a pillanathoz, amikor megszűnik majd létezni.

Bízott benne, hogy fájdalommentes lesz. Valahol azt olvasta, hogy az elátkozott gyerekek halála gyors és békés, mintha csak elaludnának. Kíváncsi volt, mi lesz utána. A Jobb Helyre megy, ahogy egyszer a szakácsnőtől hallotta? Valóban létezik az Isteni Dolog, és kitért karokkal várja majd őt, ahogy ígérték? Nagyon remélte. A másik lehetőségre gondolni sem mert. Amikor hallott a szakácsnőtől a Legrosszabb Helyen Lakozó Gonosz Dologról, egy hétig felkapcsolt lámpánál aludt.

Azért furcsa volt a saját halála éjszakáját ünnepelni. Nem volt semmi születésnap jellege. Semmi ünnep jellege. Inkább mintha a saját temetésén venne részt még azelőtt, hogy meghalt volna.

Éppen arra gondolt, elbúcsúztatja-e valaki pár szóval, amikor Corvus megköszöri a torkát. Morrigan, Ivy és nagymama ránéztek, a bárányhússal és borsóval teli villájuk megállt félúton a szájuk felé.

– Én csak, khm, azt akarom mondani – kezdte Corvus, aztán elvesztette a lendületet. – Azt akarom mondani... Ivy szeme elfelhősödött, bátorítón megszorította a kezét.

– Folytasd, drágám!

– Én csak... – kezdte újra Corvus, majd hangosan megköszöri a torkát. – Azt akarom mondani, hogy... a bárány nagyon finom. Tökéletesen van megsütve. Szép rózsaszín.

Egyetértő mormolás hallatszott az asztal körül, aztán az evőeszközök halk koccanásai, ahogy mindenki folytatta az evést. Morrigan megértette, hogy ennél többet hiába is remél. És a bárányhúst illetően az apjának igaza volt.

– Tudom, hogy csak nemrég vagyok a család tagja – törölte meg a száját finoman a vászon asztalkendővel Ivy –, de ha nem bánjátok, mondanék pár szót.

Morrigan kihúzta magát. Na, ez jó lesz. Ivy talán bocsánatot kér, amiért felvetette vele azt a fodros nejlonruhát az esküvőre, amelyiktől mindene viszkedett. Vagy bevallja, hogy noha tíz szót nem szólt Morriganhez, amióta beköltözött ide, a lányaként szereti, és azt kívánja, bárcsak több időt töltöttek volna együtt, és szörnyen hiányozni fog neki, a temetésen úgy sír majd, akár a zápor, tönkremegy a sminkje is, ronda, fekete csíkokban csorog majd alá a csinos arcán, de ez sem fogja érdekelni, mert csak az aranyos, drága Morrigan jár majd az eszébe. Morrigan alázatosan békés arcot öltött.

– Corvus nem volt biztos benne, hogy beszélnem kéne, de tudom, hogy Morrigan nem bánja...

– Folytasd csak! – biztatta Morrigan. – Kérlek, folytasd!

Ivy sugárzó mosolyt villantott rá (most először), nekibátorodott és felállt.

– Corvusszal kisbabánk lesz!

Néma csend lett... amit nagy csattanás követett, ahogy a szobalány leejtett egy tálat. Corvus próbált fiatal feleségére mosolyogni, de grimasz lett belőle.

– Hát senki nem gratulál? – nógatta a társaságot Ivy.

– Ivy drágám – szólalt meg nagymama, és jegesen mosolygott a menyére. – Ezt a bejelentést kevésbé kényes időpontban is megtehetted volna. Például azt követő nap, hogy az egyetlen unokám tragikus módon eltávozik tőlünk tizenegy évesen.

Furcsa módon ezektől a szavaktól Morrigan kissé felélénkült. Talán nem is hallott még érzelmesebb szavakat a nagymama szájából. Hirtelen melegség öntötte el a vén ragadozó madár iránt.

– De ez jó dolog, hát nem látjátok? – Ivy támogatás gyanánt Corvusra nézett, aki az ornyergét fogta, mintha fejfájással küzdene. – Ez az... élet körforgása. Egy életnek vége szakad, de egy másik elkezdődik. Kész csoda!

Nagymama halkan felnyögött. Ivy azonban nem hagyta magát:

– Új unokád lesz, Ornella. Corvusnak pedig új lánya. Vagy fia! Hát nem lenne csodás? Egy kisfiú, Corvie, mindig azt mondtad, hogy fiút szeretnél volna. Adhatunk rá kis fekete öltönyt, mint amit az apukája visel.

Az apja komor képe láttán Morrigan alig tudta visszafojtani a nevetést.

– Igen, remek – mondta Corvus színtelenül. – De inkább később ünnepeljünk.

– De hát... Morrigan nem bánja. Igaz, Morrigan?

– Mit bálnék? – vont vállat Morrigan. – Hogy pár óra múlva nem is leszek, és te már a helyettesem ruhatárán gondolkodsz? Cseppet sem. – Bekapott egy villányi paszternákot.

– Az ég szerelmére! – sziszegte nagymama a fiának. – Megbeszéltük, hogy kerüljük a H betűs szót.

– Nem én voltam – méltatlankodott Corvus.

– Nem azt mondtam, hogy meghalok, nagymama – mondta Morrigan –, hanem „nem is leszek”.

– Hát azt se mondd! – torkollta le nagymama. – Apádnak megfájdul tőle a feje.

– Ivy azt mondta, „vége szakad”. Az sokkal rosszabb.

– Elég.

– Hát senkit nem érdekel, hogy gyermeket várok? – kiáltott fel Ivy, és toppantott.

– Hát senkit nem érdekel, hogy meghalok? – kiabált vissza Morrigan. – Beszélhetnénk rólam egy percre, ha kérhetem?

– Megmondtam, hogy nincs H betűs szó! – dörögte nagymama.

Háromszor hangosan kopogtak a bejárati ajtón. Csend lett.

– Ki az ördög jön ilyenkor? – suttogetta Ivy. – Újságírók? Mátis? – Végigsimított a haján és a ruháján, majd egy kanálban ellenőrizte a tükörképét.

LOIS LOWRY

Az emlékek őre

Animus, 2013

Ez a könyv eredeti nyelven 1993-ban jelent meg, magyarul 2001-ben vehették kezükbe az olvasók. Azóta három kiadást ért meg, ami töretlen sikerét tükrözi.

Nehéz eldönteni a regény elején, hogy a világ, amelyben a történet főhőse, a kiskamasz Jonas él, az emberiség kudarca vagy sikere: mindenki egyenlő, rossz dolgokra senki nem emlékszik, senkinek nem kell a jövője miatt aggódnia, nincsenek érzések... És ez a legnagyobb kérdése a történetnek: feladnád-e a rendért a szabadságod, lemondanál-e a fájdalomról, a bánatról, ha a szeretetről, örömről is le kellene mondanod?

- Apa, Anya, szeretnék kérdezni valamit.

- Halljuk, Jonas - nézett rá az apja.

Jonas elpirult zavarában, de azért kipréselte magából a kérdést amit a hátsó szárnyból hazafelé egész úton gyakorolt.

- Ti szerettek engem?

Szavait pár másodpercnyi kínos csend követte. Aztán Apa elnevette magát.

- Ejnye, Jonas. Ha valakinek, neked tudnod kellene, milyen fontos a helyes szóválasztás.

- Miért mondod ezt? - értetlenkedett Jonas. Mindenre számított, csak arra nem, hogy nevetve megdorgálják.

- Azért, Jonas - magyarázta Anya -, mert egy nagyon általános jelentésű szót használtál. Ez az ige olyan üres és semmitmondó, hogy már szinte teljesen feledésbe merült.

Jonas döbbsen bámult az anyjára. Üres? Soha semmit nem érzett még olyan tartalmasnak, mint a szeretet emlékét.

- A közösség élete csak akkor folyhat zökkenőmentesen, ha az emberek pontosan fogalmazznak - folytatta Anya.

- Ha azt kérdezed, örömet lelünk-e benned, arra tudunk válaszolni: igen.

- Vagy kérdezd azt, hogy büszkék vagyunk-e a teljesítményedre - ajánlotta Apa. - Lelkes igennel fogunk felelni.

- Most már érted, miért helytelen az, ha a „szeretni” igét használod? - kérdezte Anya.

Jonas bólintott.

- Igen, köszönöm, értem - motyogta. Ekkor hazudott először a családjának.

Jonas azt a feladatot kapja, hogy az emlékek őre legyen, olyan emlékeké, amelyekről körülötte senki nem tud, nem tudhat: a színek, az érzelmek, az ízek - egy minden egyeditől megfosztott, kifakult világban megismerheti, milyen embernek lenni, vívódni és szeretni.

A könyvet meg is filmesítették: bár a sztori jól mutat a mozivásznon, képernyőn is, éppen az emberi érzéseket, az emlékek keltette benyomást nem tudja visszaadni.

Csillag István rajza

Amikor az írók épp... nem írók

Milyen munkával keresték kenyerüket híres írók, mielőtt irodalommal kezdtek foglalkozni? Hogyan élték túl nehéz időszakukat? Hivatalnok, gyári munkás, esetleg postamester volt a későbbi Nobel-díjas író fiatal korában?

Charles Dickens (1812–1870) angol író, többek között a *Twist Olivér*, a *Nicholas Nickleby*, a *Szép remények* szerzője

Charles Dickens korán megtapasztalta, mit jelent a saját lábára állni, mivel pénzt kellett keresnie, hogy kihozhassa apját az adósok börtönéből. A kor szokásainak megfelelően a felesége és a kisebb gyerekek is a börtönbe vonultak az eladósodott édesapával, ám az akkor 12 éves Charles a család egy elszegényedett régi barátjánál maradt. Hogy fizetni tudjon a lakhatásért és támogathassa családját, Dickensnek ott kellett hagynia az iskolát, és munkába kellett állnia. A fiú napi tíz órát dolgozott egy cipőtisztító gyárban, gyakran igen nehéz körülmények között, heti hat shillinges fizetésért.

Jack London (1876–1916) amerikai író, elbeszélő

Tudod, hogy ki az osztrigakalóz? Olyan személy, aki osztrigatelepeket fosztogat, majd az osztrigát eladja. Egyebek mellett ez is volt Jack London foglalkozása, regényeiben is felfedezhetünk néhány utalást az osztrigakalózokra. Nehéz gyermekkorra volt, már tizenöt éves korában családfenntartó lett: volt újsághordó, hajósinas, szövőgyári munkás, fűtő, és egy ideig konzervgyárban is dolgozott. Matrózként eljutott Koreába és Japánba, tehervonatok potyautasaként körbecsavarogta Amerikát, rövid ideig börtönben is ült. Életének utolsó évtizedében született az önéletrajzi vonásokat mutató *Martin Eden*, valamint két kutyás története, *A beszélő kutya* és *Az éneklő kutya*.

William Faulkner (1897–1962) Nobel-díjas amerikai író

Faulkner nem mindig volt ünnepelet szerző. Három évig postamesterként dolgozott a Mississippi Egyetemen. Ebben az időben hanyag ember volt, aki kevésbé vagy egyáltalán nem törődött a munkájával. „A világ legnyavalyásabb postamestere” – írta róla Philip Stone, aki első műveinek megjelenését támogatta.

Később Olaszországba, majd Párizsba ment, itt értesült első regényének (*A katona zsoldja*) elfogadásáról. Az előlegből visszahajózott Amerikába, ahol alkalmi munkákból élt: volt szobafestő és hivatásos golfjátékos, matróz és rumcsempész a Mississipp deltájában. Éjszakáit lázas regényírással töltötte.

J. D. Salinger (1919–2010), a rejtőzködő amerikai író

A *Rozsban a fogó* / *Zabhegyező* szerzője, J. D. Salinger fiatal korában szórakoztatási igazgatóként is dolgozott egy tengerjáró hajón. Turistáknak szervezett tevékenységeket, hogy ne unatkozzanak utazás közben. Nehéz elképzelni a fél évszázadon át teljes visszavonultságban élő író magányos hölgyek táncpartnereként. Salinger 1951-ben publikálta a *Rozsban a fogót*, utolsó írását – a *Hapworth 16*, 1924 című novellát – a *New Yorker* magazin közölte 1965-ben. Ezt követően Salinger még interjúra sem volt hajlandó. Utoljára 1980-ban nyilatkozott, akkor azt mondta a *Boston Sunday Globe* riporterének: „Szeretek írni, és biztosíthatom arról, hogy rendszeresen írok. De magamnak írok, és azt szeretném, ha ebben nem zavarnának meg.”

Harper Lee (1926–2016), az egy-könyves sikerszerző

Harper Lee hivatalnokként dolgozott két New York-i légitársaság jegyirodájában. Mivel gyakorlatilag semmi ideje nem maradt az írásra, felmondott, és elkötelezte magát az irodalom mellett. 1956 telén ugyanis ajándékot kapott a barátaitól: összedobtak neki egy teljes évnyi bérével egyenértékű összeget, és a boríték mellé egy kis cédulát tűztek. „Kapsz egy szabad évet, írd, amihez csak kedved van! Boldog karácsonyt.” Négy évvel később megjelent regénye, a *Ne bántsátok a feketerigót!*, amelyért 1961-ben Pulitzer-díjat kapott. 55 évvel a *Ne bántsátok a feketerigót!* után új regénnyel rukkolt elő Harper Lee kiadója: a *Menj, állíts őrt!* heves vitákat váltott ki az irodalmárok körében.

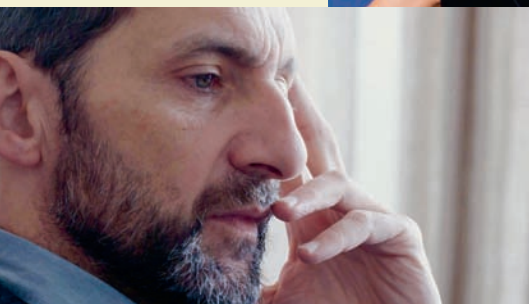
Forrás: unichack.com

Odaadom magam a műnek

A Szín-téren:
Xavier Veilhan és
Loie Hollowell

Emlékszem, amikor tanultunk rajzolni, tanáraink azt javasolták, hogy próbáljuk mértani síkokra bontani a szájat, az orrot vagy az egész arcot, testet, így talán könnyebben megértjük, hogy ebben az anatómiás, többdimenziós mesében mi is történik a sok izommal, csonttal, mozgással stb., így, leegyszerűsítve a látottakat, könnyebben el tudunk igazodni „a művészet göröngyös útjain”. Hunyorítva nézzünk, mert így lényegivé válik a látás, kevesebbet látunk, nő a fény-árnyék hatás stb. És valóban hasznosnak bizonyult a térbeliség megfigyelése, annak síkokban való ábrázolása. A sok emberábrázolás, mozgástanulmány, portré rengeteg befektetett energiát és időt jelent, és azt is, hogy megtörténhet, ebből a tudásból a legváratlanabb helyzetekben is meríteni tudunk.

Elsőre ez ugrik be Xavier Veilhan szobrairól, hogy a felszínt, formákat nézegetve, ezekből kiindulva, megtudunk lényeges dolgokat önmagunkról, a világról. Meg az, hogy itt, a Szín-téren jelent már meg hasonló alkotó, Anthony Gormley, aki érzékenységében nagyon is rokon az előbb említett művésszel. Gormley mértani alakzatokból, kisebb-nagyobb kockákat egymás hegyére-hátára építve, kezdetleges emberi figurákat alkot, s azokat kiállítóterekbe, parkokba, épületek tetejére, a kiáradó, visszahúzódó tengerbe állítja... vagy addig csúri-csavarja a drótot, míg keze-lába lesz...

Mi belelátjuk ezekben a formákba az embert, ugye, mert bele kell látnunk. Hozzászoktunk az évszázadok során, hogy környezetünket igényeink kielégítésére és arányainkhoz igazítva építjük, tesszük-vesszük.

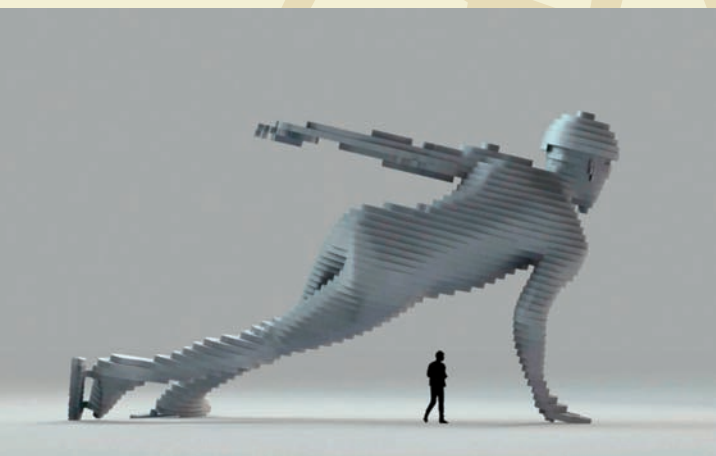
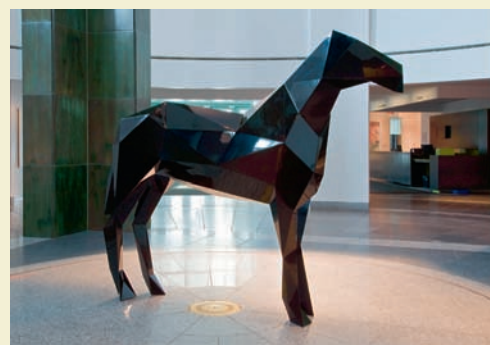
Ezért is jó az emberi arányokat megtanulni, hogy miként viszonyul egy felnőtt fejének mérete a testméretéhez, azaz hányszor fér bele. Vagy a kar, kézfej, lábfej arányai összehasonlítva mit mutatnak. Mert teljesen mások a gyermeki test arányai, mint a felnőttéi. Ahogy nőünk, változnak méreteink, arányaink, fejlődünk egy darabig, aztán ez a folyamat visszafordul, a növekedésből zsugorodás lesz. És ezt a rajzban, az ábrázolásban mind vissza lehet adni, csak sok gyakorlat kell hozzá, megfigyelés, összpontosítás.

Egy hangya eredeti méretében nem ijesztő, hanem szármalmas, kicsi. De ha nagyítólencsén keresztül nézed vagy felnagyítod gigaméretűre, bizony, megrezzen a bátorság. Tudja jól ezt alkotónk, az arányokkal játszani irtó izgalmas és egyben nagyon hatásos csavar tud lenni egy mű elkészítésében. No, de milyen egy szörnyfigura lecsupaszítva, síkokra bontva... az utcán, hatalmas méretben?

Hogyan hat, ha nincs szeme, szája, óriási agyara? Nem ijesztő, inkább érdekes, furcsa, ha összetalálkozol vele, mert meghökkent a szobor művi jelenléte. Nem szabadtéri szobor jellegzetességeivel bír, senki nem ábrázolja így a szörnyet, mert az lehet búbájos, szerethető vagy nagyon mérges, ijesztő, de nem igazán látunk olyan megközelítést, amely ennyire elvont, ennyire gondolati. Arra gyanakszom, Xavier azon igyekszik, hogy bennem az összes szörny képe vagy bármelyik szörny alakzata vetítődjön az általa felvázolt alapra. Arra törekszik, hogy megjesszem saját magam!

A síkokra bontott medve, ló szobra meghökkentő. Hihetetlen hatással bír, bár ezeknél az alkotásoknál nem játszik az arányokkal, minden közel akkora, mint az igazi. Szögesített formákat látunk, ezek úgy illeszkednek egymáshoz, hogy felismerjük bennük az állatokat. Nekünk is játszaniuk kell, hozzá kell adnunk magunkból ahhoz, hogy kialakuljon a kép. Ha az ember hunyorít, és úgy nézi ezeket a szobrokat, a lóból igazi ló, a medvéből igazi medve lesz! A hunyorítással jóval kevesebb fényt engedünk be, ezáltal sokkal kevesebb információt is a látottakról. A hiányosságokat, részleteket mi pótoljuk, saját fantáziánkból építkezve. Ohó, milyen komoly lett ez a ló! Látjátok?

Velünk van most, itt, az oldalakon, a kedves arcú Loie Hollowell is, akinek festményei nagyon szerethetőek. Lássuk, miért is. Ha befolyásos kiállításrendező vagy kurátor lennék, Loie festményeit Xavier szobrai közelségében állítanám ki. Segítenék, erősítenék, kiegészítenék egymást. Egyfajta rokonságot vélek felfedezni közöttük. A vásznonak elsősorban absztrakt, leegyszerűsített, színes formákat látunk, egyenlő értékű pozitív és negatív mezőket. Degradékát észlelünk, a színek egyre világosodó és sötétedő árnyalatait. Ennek az ábrázolási módnak milyen hatása is van? Igen, térbeli. Az agyunkat, szemünket meg lehet könnyen téveszteni, formákat, tereket látunk, holott a sík vásznonra egyszerűen csak festék van felhordva. Meg aztán, ahogy nézem, mintha emberi testrészeket ismernék fel. Nini, egy portré itt, egy figura ott, egy szem, egy mag, egy születés, egy csodás összefonódás.

Kísérletet tettünk ezúttal két érzékeny alkotó néhány munkájának rövid értelmezésére. Bevontam a fiamat, ő még nincs nyolc. Segítettem neki a kérdéseimmel, vezettem egy picit. Nézd a világos felületet, most csak a sötétet, mit látsz? Most vedd úgy, hogy a háttér sötét, a világos forma elől van. De mit látsz, ha a sötét van közelebb? Jé, a figura kinyújtja a nyelvét, de...

„Apa, ha lehunyorítok, megcsillan a medve szeme!”

Szép magyar plakátok

Magyarországon az egyik első művészi cégtáblát Barabás Miklós festette a pest-budai Zöldfa fűszerüzlet számára (1838)

Az első magyar plakátként Benczúr Gyulának a honfoglalás jubileumát köszöntő Országos Kiállításra készített falragaszát tartják számon (1885)

Rippl-Rónai József 1903-as Tavaszi Kiállítását hirdető plakátját a művészi *Fiatal nő rózsával* című művének részlete díszíti

Ferenczy Károly plakátterve, előtérben a Nagybányai Művésztelep festőinek képein gyakran feltűnő templomtoronnyal (1903)

Faragó Géza szecessziós stílusú plakátjainak központi alakjai rendezvényekre, áruházakba csábító, szépséges nők voltak (1904)

A Révai Kiadó olcsó Jókai-sorozatát népszerűsítő plakát (Földes Imre, 1910-es évek)

A Magyar Hírlap számára Kassák Lajos költő, festő, a magyar avantgárd művészet egyik vezéregyénisége készített plakátot (1924)

Az 1933-as Budapesti Nemzetközi Vásár Bortnyik Sándor által tervezett plakátja (1932)

Reich Károly édesanyákat köszöntő plakátjainak egyike (1978)

„A jó bornak nem kell cégér”

A londoni Punch Magazin karikatúristájának jövőképe a nagyvárosok feletti, reklámok sokaságával és füstfelhővel borított égbolttal (1890)

A múlt század második felétől a járművek (vonatok, villamosok, kamionok stb.) is a reklámozás hatékony eszközeivé váltak

Áruházakat és áruházláncokat reklámozó, érdeklődésünket felkeltő, látványos szélemberek

A reklámok álmvilága

A címbeli népi bölcsességnek el- lentmondó, ízlésünket és értékren- dünket befolyásoló reklámok vilá- gában élünk. Jobbnál jobb, szebbnél szebb, hasznosabbnál hasznosabb termékek megvásárlására buzdíta- nak a postaládáinkat kéretlenül meg- töltő reklámfüzetek, az utcákon osz- togatott szórólapok, rendezvények sokaságát hirdetik a figyelmünket felkeltő plakátok, áruházakba irányí- tanak a fényreklámok. A napilapok apróhirdetéseiből megtudhatjuk, melyik termelő vagy szolgáltató a legalkalmasabb igényeink azonnali és tökéletes kielégítésére. Reklámok zavarják meg a rádió hallgatását, a vi- lágáló böngészését, a televízió mű- sorainak nézését. Percek alatt kiderül,

mire kell költenünk a pénzt ahhoz, hogy okossá, erőssé, a reklámokban szereplő személyekhez hasonlóan széppé váljunk, hogy fiatalok, egész- ségesek maradjunk. Megismerjük a minden nyavalyánkat gyógyító va- rázsszer nevét, amelyet elég beven- nie a fájós lábú-hátú nagyszülőnek, hogy vidáman szökellhessen unokái társaságában, vagy a csodamosó- szerét, amellyel a (mindig mosolygó) háziasszony pillanatok alatt eltünteti a makacs foltokat. Megtudjuk, hogy éppen melyik politikai irányzatot kell támogatnunk, milyen étkek teszik vi- dámmá a család apraját-nagyját, elé- gedetté háziállatait, milyen márkájú autó a szabadság és az örök boldog- ság titka, és melyik hitelintézet teszi lehetővé, hogy a reklámok csillogó álmvilágában élhessünk.

A 20. század közepétől fokozatosan átvették a vezető szerepet a televíziók reklámműsorai, és egyre népszerűbbé váltak a mozisztárok reklámfilmjei (Brad Pitt mint a Chanel egyik reklámarca)

A reklámozás távolról is látható eszközei a nagy felületű hőlégballonok (Theophile Alexandre Steinlen édességreklámja, 1888)

A politikai plakátok az ideológiai meggyőzés eszközeivé váltak (mozgósító plakát a Magyar Tanácsköztársaság idejéből, 1919)

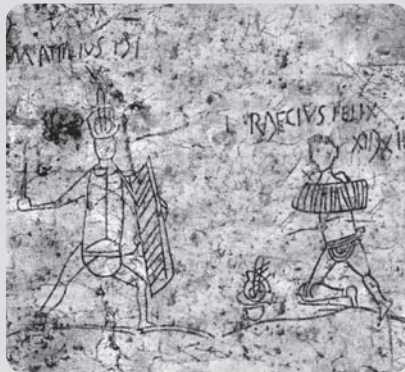

21. századi nagyvárosi utcakép szórólapokkal és falragaszokkal

A ókori rabszolgavásár helyét falfelirat jelezte, az „áru” minőségét nyakba akasztott táblák dicsérték (Gustav Boulanger: *Római rabszolgavásár*, 1882)

A pompeji ásatások során feltárt, gladiátorjátékot hirdető, vörös festékkel falra rajzolt reklám

A kínai Liu család tűkészítő műhelyének és tűboltjának nyúl-logójú bronz reklámtáblája, amellyel (ismereteink szerint) a világ legkorábbi szórólapjait nyomtatták (10. század)

Napjainkig cégéres gazemberként emlegetik a becstelen embereket, emlékeztetve a középkorban szegényfákhoz kötözött bűnözők nyakába akasztott, vétkeiket (tolvaj, hazug, gyilkos stb.) felsoroló táblákra

A középkori hagyományt folytató, érkezését csengőszóval jelző, friss, forró vajás süteményt kiáltozva árusító londoni „muffin-ember” (1840-es évek)

Ókori és középkori hirdetések

A reklámozás több évezredes múltja igen változatos. A legrégebbinek azt az ötezer éves papirusztekercset tekintik, amelyen egy egyiptomi ültetvényes ajánlott fel jutalmat elvesztett rabszolgája megtalálójának. A babiloniak kőbe vésték hirdetéseiket, a föniciai hajósok tüzeket gyűjtve hívták fel a figyelmet áruikra, ha új kikötőbe érkeztek. A „borcímék” a Kr. e. 3–4. században jelentek meg: a görög szőlősgazdák bortartó amforáikon vagy kis táblákon tüntették fel árujuk származási helyét. Az első században elpusztult Herculaneumban az ásatások során a legősibb fényreklám is előkerült: egy vendéglő bejáratánál olajmécsekes világította meg a feliratot:

„A nálunk fogyasztott bor forróbbá teszi a szerelmet.” Pompeji romjai közt találták az egyik legrégebbi, falra festett reklámot: „Vándor, haladj innen a 12. toronyig, ott Sarinusnak bormérése van...” Az ókorban jelentek meg az első politikai hirdetések is: a politikusok érdemeit magasztaló falfeliratok.

A középkorban a bejáratok fölé akasztott tárgyak vagy jelképes ábrázolások – cégérek – irányították az írástudatlanokat (is) az üzletekbe, műhelyekbe. Akkortájt terjedt el a szóbeli reklám: kikiáltók hívták fel a figyelmet a mesterek vagy céhek termékeire, a mutatványosok előadásaira stb. Az áruikat az utcákon és a vásárokon hangosan kiáltozva népszerűsítőkre emlékeztet a reklám elnevezés is, amely a latin *clamare* (‘kiáltani’) szóból ered.

A kereskedők áruinak minőségét az utcákon és a vásárokon fennhangon dicsérő, rádióbemondóink reneszánsz kori elődjének is tekinthető kikiáltó

A cégérek a mesterek termékeire vagy eszközeire utaltak: a patikusoké a gyógyítás görög istenének kígyós botja, a lakatosoké kulcs volt, a kovácsoké üllő vagy patkó, a pékéké percc, a szabóké olló, a borbélyoké cintányér stb.

18. századi londoni utcakép reklámtáblákkal (és az ablakon át a járdára ürített éjjeliedénnyel)

Szoborember, utcai árus, mozgó plakát és közlő eseményeket (álarcosbált, hangversenyt, kiállítást) hirdető falragaszok az 1800-as években

A hirdetőoszlop, a Sopronban, majd Naumburgban dolgozó Litfass Ernő nyomdász találmánya a 19. század közepétől jelent meg Európa nagyvárosainak utcáin (az első berlini hirdetőoszlop, 1854)

A reklámok aranykora

A reklámok történetének legfontosabb eseménye a könyvnyomtatás feltalálása volt (1539). Johannes Gutenberg találmánya lehetővé tette a szórólapok széles körű terjesztését, bár a céhekbe tömörült mestereknek egy ideig tilos volt ezt a hirdetési formát használniuk. 1633-ban Párizsban kinyomtatták a világ első – különböző termékeket vagy szolgáltatásokat kínálók, illetve keresők listáját tartalmazó – hirdetési újságját: *A Cimiroda Lapjait*.

Az 1700-as években egyre több apróhirdetés került a napilapokba, a francia forradalom idején már nagy méretű falragaszok, plakátok is megjelentek az épületek falain. Az 1850-es évektől reklámfotók, az előző századfordulótól pedig

színes magazinok is buzdították vásárlásra a fogyasztókat. A táviró (1844), majd a rádió elődje, a telefonhírmondó (1893) lehetővé tette, hogy a hírek és a hirdetések rövid időn belül nagy távolságokra eljuthassanak, és az első mozgóképszínház megnyitásával (1898) szinte egy időben a filmvetítéseket kísérő, rövid reklámfilmek is megszülettek.

Miután az 1870-es években „a plakátkészítés atyjaként” számon tartott Jules Chéret francia festő kidolgozta a többszínű nyomtaték technikáját, megjelentek a színes művészi plakátok, és a reklámozásba bekapcsolódott a posztimpreszió korának számos neves művésze, köztük Henri de Toulouse-Lautrec, Alphonse Mucha és Théophile Steinlen.

A művészi plakátok ízlésnevelő szerepet is betöltöttek (a torinói Fiat cég reklámplakátja, 1899)

Jane Avril, a párizsi Moulin Rouge lokál táncosnője és Édouard Dujardin író Henri de Toulouse Lautrec poszterén (1892)

A szecessziós stílusú plakátokon leggyakrabban vonzó nők tűntek fel (Théophile Steinlen motorkerékpár-reklámja, 1899)

Jules Chéret Puskás Tivadar találmányát, a telefonhírmondót népszerűsítő plakátja (1896)

A Szent István Tápszerművek termékeit népszerűsítő plakát a reklámvissel: *Izmos testben vidám lélek, szit malátakavén élek!* (1922)

Az első világháború idején növelte a termékek népszerűségét, ha a lövészárkba is került belőlük (1915)

Bíró Mihály grafikus, plakáttervező Edison-„mozgót” népszerűsítő plakátja (1912)

Nincs szüksége tükörre annak, aki EG-GÜ cipőápoló krémet használ (Adler György kereskedelmi plakátja az 1930-as évekből)

„Haladjon Ön is a korrall, süssön Váncza sütőporral!”

Az első magyar reklámnak azt a védjegyet tekintik, amelyet az 1350-es években a szentgotthárdi kaszakésztők tettek termékeikre. A következő évszázadokban a reklámok többsége a borokhoz kötődött, a divatcikkeket, tisztálkodó- és élelmiszereket csak a 17. századtól kezdték hirdetni. 1878-ban felállították Budapesten az első hirdetőoszlopot, és az 1910-es évektől a reklámok eljutottak a moziba is, előbb a filmek előtt vetített állóképek, majd rövidfilmek formájában.

A plakátművészet első magyar mesterei neves képzőművészek – Benczúr Gyula, Ferenczy Károly, Rippl-Rónai József és mások – voltak.

A plakátokon és az apróhirdetéseken rövid, könnyen felidézhető reklámszövegek is megjelentek, nem egyszer híres írók (például Karinthy Frigyes, Rejtő Jenő) tollából. A múlt század első felében emlékeztető szlogen ajánlotta a Darmol hashajtót („Amíg ön alszik, a Darmol dolgozik”) vagy a Ditrichstein polskaitót („Drámát legjobban Sexpír, polskait Ditrichstein irt”). Az alcímekben idézett reklámvissel Váncza József találmányát, a magyar sütőport népszerűsítette.

A plakátokra legfeljebb a szocialista gazdálkodásra, az osztályharcra vagy az egészséges életmódra való buzdítás kerülhetett: Teljesítsd tojásbeadási kötelezettségedet!; A konzervhal finom falat, fogyasszon több konzervhalat! stb.

Karinthy Frigyes, saját bevallása szerint, élete legnagyobb sikerét a Padányi Gulyás Jenő plakátján olvasható reklámvissel aratta – amit nem ő írt (1937)

A fémhulladék-, avagy ócskvasgyűjtési akciók éveinek emlékeztető szlogenje volt a Gyűjtsd a vasat és a fémeket, ezzel is a békét véded! (1953)

Az 1950-es évek plakátjaira csak az osztályharcra vagy az egészséges életmódra való buzdítás, illetve a szocializmust építő, erőtől duzzadó, lelkes munkásifjak kerülhettek

Vers a dalban

Szöveg és dallam egysége a dalszöveg: van, hogy a dallam ragad meg, máskor a szöveg. Most arra hívunk, tegyél kísérletet, milyen lenne, ha az általunk kiválasztott három kortárs dalt versként olvasnád. Nyugodtan tekerd fel a hang-erőt is, ha mégis hiányozna a zene a szöveg mögül! (Jakab Villó Hanga)

HIPERKARMA: senkitöbbet

magamat az arcommal együtt a kezembe temetem
 a sorsom a sorsára nem hagyom azért sem
 meglátod valamilyen úton-módon még
 kimenekítem és lesz rá gondom
 hogy felgyorsítsam megint annyira gyorsra
 hogy úgy tűnjön neked mintha egy helyben állna
 ez a hatalmas kék-zöld gömb itt alattunk
 amit hogyha megyünk a lábunkkal hajtunk
 és a mutató kiakad a szakadék meredek
 nyöszörög a betonút araszol a kövület
 a bajnok a bajnak a királynak kijár
 de ne bántsd egy számár ő nem tudja mit csinál
 az ugrásra készen várja hogy intsek
 a szíve egy háló a karjai bilincsek
 szerettem őt is a szél szedte széjjel
 fújatja magát egy ördögsekérrel
 fogom és kivezetem az utcánkból egyenesen
 a házámig kísérem az úton végig közben
 egyetlen elbaszott szóval sem említem
 egészen idáig vele miért is jöttem
 csak a kapujában kezdem el hogy nesze fogd csatabárd
 odaadom idevágd én elásni nem tudtam
 használni nem mertem egyszer sem próbáltam
 elegendő lett abból hogy csak őrizgessem magamon
 hát gondoltam elhozom elhoztam gondolom
 ha megkérek megteszed mutatom a homlokom
 de képzeld el nem tette azt felelte
 ennek többet nem dől be keressek mást erre
 ne várjam nem fog a sötétbe követni
 oda nekem is mint bárki másnak egyedül kell bemenni
 ne várjam tőle hogy a sötétbe kövessen

ő már többet nem
 gyere hallgasd magad ahogy elakad a szavad
 csak bámulsz magad elé
 most nézd meg magad ahogy lesütöd a szemedet
 a végén te is látod már ő jaj
 nem lehetsz mindenkié
 ezt nem kell hogy érezd ezt meg kell hogy értsd
 ezt nem kell hogy érezd ezt meg kell hogy értsd
 ezt nem kell hogy érezd ezt most meg kell hogy értsd
 hogy amit neked lehet miért nem ugyanaz mint amit
 nekem szabad
 az miért nem ugyanaz
 a neked lehet miért nem ugyanaz mint ami nekem sza-
 bad
 az miért nem ugyanaz
 ez itt az üldözői változat
 ami addig tart amíg te meg nem vagy

igen addig tart amíg te meg nem vagy
 gyere hallgasd magad ahogy elakad a szavad
 csak bámulsz magad elé
 most nézd meg magad ahogy lesütöd a szemedet
 a végén te is látod már ő jaj
 nem lehetsz mindenkié
 ti-ti-ti-ti-titok
 miért? miért?

Kaukázus: Agyhalál

A szív korábban kelt fel reggel,
 Nem bírt aludni a régi testtel.
 Add vissza a szabadságot nekem!

Az van, hogy akármerre járok,
 Mindenütt ismétlést látok.
 Add vissza a szabadságot nekem!

Napközben csillagokban,
 Esténként udvarokban,
 Hajnalban útközben,
 Sivatagban, jégesóban:
 Add vissza a szabadságot nekem!

Bemondott rossz időben,
 El nem tervezett jövő időben,

Felásott kertekben,
Rendezett udvarokban
Napközben, útközben,
Sivatagban, jégesőben:

Ne mondd, hogy nem gondoltad még,
Az emberek olyan hülyék,
Ne mondd, hogy nem gondoltad azt,
Hogy engem soha el nem hagysz.
Ne mondd, hogy nem próbáltál már
megérteni, csak nem tudtál.
Ne mondd, hogy nem próbáltalak megérteni,
nem tudtalak.

Ne mondd, hogy minden így a jó,
és senki nem pótolható,
ne mondd, hogy nem gondoltad még,
hogy ebből ennyi épp elég
Ne mondd, hogy minden így a jó
és senki nem pótolható.
Ne mondd, hogy nem gondoltad ezt,
hogy ennek vége lesz.

Egy időben kéz a kézben,
Sivatagban jégesőben.

A fiú elszipogja, a lány meg visszafogja.
Magától megértette, hogy a szíve van rendezve.
Előre nem így tudta,
de a fiú elszipogta.

Hajnalban kéz' kézben,
nem tervezett időben:
Ne mondd, hogy nem gondoltad ezt,
hogy ilyen könnyen ennyi lesz.

Ne mondd, hogy nem gondoltad még,
A szerelem szíveket tép szét.

Ne mondd, hogy nem gondoltad már,
Hogy tőled áll be az agyhalál.
Ne mondd, hogy nem gondoltad azt,
Hogy engem soha el nem hagysz
Ne mondd, hogy minden így a jó
És senki nem pótolható.

Ne mondd, hogy nem gondoltad még,
A szerelem szíveket tép szét!

(Add vissza a szabadságot nekem.)

Quimby: Lámpát, ha gyújtok

Bölcső, csöngettyű és templomharang,
A jelenlét annyi, mint posztón a rang.
Kicsi pónikon lovagló kész életek
Vagy az arcomba prüszkölő véletlenek.
No meg a gyerekkor kardfogú tigrisei,
Apa, taníts meg nagyvadat elejteni,
És ha kérdik, hogy mi végre mennyi idő,
Tán egy perc, egy óra vagy pár esztendő.
De utolér a múlt, mint a mögöttünk hagyott jövő.
Cicomázd fel a sorsot, az mégiscsak előkelő.
Káprázat pusztán a történelem,
Míg némán a vállára hajtom fejem.
Elringat, marasztal, egészsé gyúr,
Aztán unottan szétszed, mint legót az úr.
Mi csak lessük a boldogság lányomait,
És ha útközben találunk majd valamit,
Arra kígyóbórként húzzuk rá az időt,
Még egy percet, egy órát vagy pár esztendő.
De utolér a múlt, mint a mögöttünk hagyott jövő,
Cicomázd fel a sorsot, az mégiscsak előkelő.

Lámpát, ha gyújtok, még jön rá bogár,
De az utolsó fényevő csak sötétet talál,
Csak sötétet talál.
Mint egy cipősdobozba szórt marék arany,
Elrejtve annyira haszontalan
Az az emberi elmében bujkáló zaj,
A talpaink alatt nincs szilárd talaj,
Ha a karodban nincsen már elég erő,
És a szívéhez nem láncol egy szerető.
Sem az Istenek gomblyukán nem látni át,
Sem a nappal nem mutatja éjjel magát.
De utolér a múlt, mint a mögöttünk hagyott jövő.
Cicomázd fel a sorsot, az mégiscsak előkelő.
Lámpát, ha gyújtok, még jön rá bogár,
De az utolsó fényevő csak sötétet talál,
Csak sötétet talál.

Fogas kérdések – és válaszok

Mielőtt megijednétek, hogy ismét a fogmosás fontosságáról és a fogszuvasodás megelőzéséről kell olvasnotok, gyorsan elárulom: ebben a cikkben kutya, disznó, elefánt, krokodil, cápa, gorilla, kígyó fogairól lesz szó.

Kezdjük a legnagyobb állatfogakkal, az elefántok felső metszőfogaival. Ezek azok az elefántcsontok, amelyeket agyarként ismerünk, és amelyeket az orvvadászok gyakran ezeknek az állatoknak a leölésével szereznek meg. Az afrikai elefántbikák agyara elérheti a háromméteres hosszúságot is. A táplálkozásukban valóban részt vevő őrlőfogak is tekintélyes méretűek lehetnek, hiszen elérhetik a 40 centimétert és a 3-4 kilogrammot. Ezekből négy darab van egyszerre az elefántok szájában, de hat alkalommal váltják.

A vízilovak fogai is hasonló felépítésűek, de négy szemfoguk és két alsó metszőfoguk is agyarszerűen megnövekedett.

Ha nem a fogak nagyságát, hanem a számát nézzük, akkor a delfinek foglalnak el előkelő helyet, hiszen egyes fajoknak akár 260 darab hegyes, apró foguk is lehet. Bár ettől elmaradnak a krokodilok, azért nem kell „szégyenkezniük” 50-70 fogukkal. „A legtöbb fog” címet több mint valószínű, hogy egyes cápafajok nyernék el, hiszen életük során – a gyakori fogcseré miatt – akár 3000 foguk is nőhet.

Az általunk ismert állatok többségének fogazata különbözik az emberétől. Kivéve az emberszabású majmokat, amelyeknek ugyanannyi (32 darab) foguk van, mint az embernek, viszont a szemfogaik jóval fejlettebbek. A rágcsálóknak hiányzik a szemfoguk, a metszőfogaik viszont állandóan növekednek, azért rágcsálnak, mert koptatniuk kell őket. A háztáji állatok közül a kutyának 42, a lónak 40, a macskának 30, a nyúlaknak 28 végleges foga van. A rókának, farkasnak, a kutyaéhoz hasonlóan, szintén 42 foga van.

Ismert tény, hogy a kígyók bizonyos fajainak méregfogaik vannak.

Az élet a fogtalanok számára sem áll meg: számos élőlény fogak nélkül is képes vadászni, táplálkozni. Legismertebb példák erre a jelenleg élő legnagyobb emlősfaj, a kék bálna, valamint a madarak. Előbbinek fogak helyett szilák vannak a szájában, a madarak csőrének változatos funkcióit pedig mindannyian ismerjük és elismerjük.

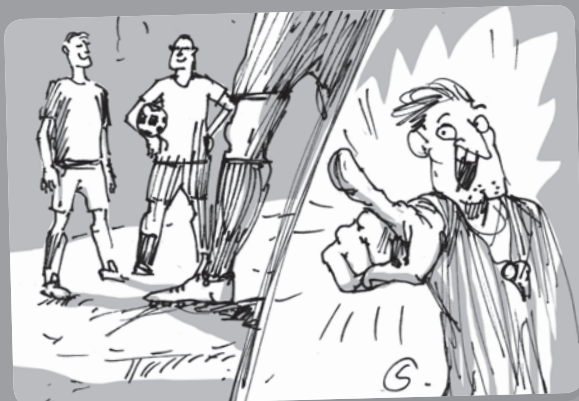

A szerző felvételei

Kezdőkörből...öngöl

Csillag István rajzai

Cimbi naplója

Szijasztok!

Köszí, köszí, köszí a rengeteg levelet amit a **100-dik** évfordulóra küldtetek. Bármennyire is hihetetlen, de már több mint 100 levelet irtam nektek, ez éppen a 103-dik, s lasan pont felénél leszek annak, amit irt **Mikes Kelemen**. Aza baj, hogy ő 207 levelet irt, sannak nincs fele! A száz pengőnek ötven a fele – eszt énekelik apucióék. *Nemtom, mi az a pengő?* Aszt azért tegyük hozzá, hogy Mikesnek könyű dolga volt, mert amíg irt, adig csak a **Rodos tó** hullámai csapkották, snem 28 ordibáló **osztálytárs** zavarta, s egy-kettő a hátát csapkotta, mind nekem. Mondjuk, ő nem tudott viszaütni, met a tónak az **ügyse fájna**. Változnak az idők. (Reggel még ősz volt, most tél lett!)

Olvassatok! – eszt hallom mindig. Már égnek áll a hajam, amikor aról hallok, hogy kötelezőolvasmány. Szerencsére kopac vagyok, met a ^{tetütámadás}engem se kimélt, s apuci szerint legbiztosabb győzelem a tetük ellen a kopac haj. Ő biztos jól tuggya, met haja sincs s tetűje se. **Nekem** kedvenc olvasmányom a **rendszám táblák**. Eből kitalálok mondatokat. Kedvencem a NMI, met aszt jelenti, hogy: *ne menj iskolába!*, a MTM – *minden tanár mérgesít!* És a MTS – *minden tanár segítőkész*. Ha ilyen számtáblát látok, **hármat** hátralepek, s kétszer megfordulok, s mondom nemigaz, nemigaz, nemigaz, **gurusma, gurusma!**

Nagy hidegek vannak felénk. A tegnap betörtük az akvárium jegét, s rongydarabokat dobáltunk a halaknak, hogy tuggyanak betakarozni. Előtte **melegvízbe** tetük, azt nagyon szerették, nagyokat ugrádosztak. A suliban megint a **legháccsópadban** ülök. A zoszi hátraültetet, met nem láttak tőlem a töbiek. Nem vette észre, hogy álok, met javítani volt a székem, azt monta, jól megnöttem 1 hét alatt. Én meg mondtam, hogy **teccik az uj szemüvege!**

Amiota itthon anyuci ☒ megkapta az uj konyhai sütöt, mindig *pirula kenyeret* eszünk. Ez pont ojan, mind a piritós, de anyuci pirulának nevezi. Ezel költ minden reggel, hogy **gyertek!** **Kész a tea s Pirulakenyér!** Készülök irni a Mikulásnak s a Zangyalkának, pár szot már tudok **finnül**, idén biztosra akarok menni.

Szijasztok! Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

„Jaj nekem! Halott vagyok!”

Szövegbuborékos római képregényre bukkantak

Kőfaragók munka közben, fölöttük arámi nyelven, görög betűkkel írt szöveg

Jordánia északi részén, A Beit Ras nevű városban egy római sírkamrát fedeztek fel, amelyben szokatlan falfestményekre bukkantak. A „protoképregénynek” is tekinthető gyűjtemény olyan freskókat tartalmaz, amelyeken a képi megjelenítést beszédes feliratok segítik. A Dekapoliszhoz tartozó Capitolias város alapítását elmesélő festmények briliánsak a maguk nemében, például egy építómunkás falról történő lezuhanását ábrázoló kép mellé odabiggyesztették a következő értelmező szöveget: „Jaj nekem! Halott vagyok!”

Az irodalom és a képzőművészet sajátos keveréke, a képregény (amelyet gyakran kilencedik művészetnek is neveznek) műfaja csupán a 19. század végén alakult ki a tengerentúlon, virágzása pedig az 1930–40-es években kezdődött. Például a magyar képregény szó 1938-ban bukkant fel először, ám ekkor még csupán a szövegbuborékos amerikai képregények átszerkesztett (a szövegbuborékokat kiradírozott) változatai léteztek a hazai piacon. Még tíz évet kellett várni arra, hogy a ma ismert

képregényekre hajazó változatok kerüljenek a magyarországi boltokba. Természetesen az Egyesült Államokban már évtizedekkel korábban megtalálhatóak voltak a szövegbuborékok, ám még így is jócskán lemaradtak az amerikaiak az ókori rómaiaktól.

Nemrég fedeztek fel Jordánia északi részén, Beit Ras nevű város közelében egy római sírkamrát, amelyben szokatlan falfestményekre bukkantak. A „protoképregénynek” is tekinthető gyűjtemény olyan freskókat tartalmaz, amelyeken a képi megjelenítést beszédes feliratok segítik. A ma ismert szövegbuborékok természetesen hiányoznak róluk, ám pontosan érteni lehet, hogy az adott mondat mely szereplőhöz köthető.

A föld alatti sírkamra igen kiterjedt, 51 négyzetméteres területű, és két különálló temetkezési kamrát rejt. A főtérbe négy különböző festmény díszíti, amelyeken 260 alak látható: istenek, emberek és állatok. A központi helyen lévő alkotáson a Capitolias (vagyis a mai Beit Ras) nevű település, illetve Caesarea Maritima (a palesztinai Cézarea történelmi város a mai Izrael tengerpartján),

Dionüszosz és társai a leendő város földterületeit tisztítják meg a gazoktól

Júdea provincia fővárosának védelmező istenei és a nekik bemutatott áldozat látható. A következő freskón parasztok figyelhetők meg a mezőkön, amint ökreikkel szántanak és fát aprítanak az istenek segítségével. A harmadik nagy képen egy töltés építését láthatjuk, érdekesség, hogy egy balesetet is rögzít a festmény, ugyanis néhány munkás leesik a fal tetejéről. A negyedik freskón papokat látunk, akik újabb áldozatokat mutatnak be az isteneknek.

A kutatók úgy vélik, a festmények – és azok elrendezése – egy történetet kívánnak elregélni Capitolias városának alapításáról. Először a papok az istenekhez könyörögtek tanácsért, hogy mégis hol hintsék el az új városka magjait. Utána a műveleteket láthatjuk, amint a házakat és a védműveket emelik, majd a környező mezők betörése és az egyéb munkálatok következnek, míg végül a közösség vallási vezetői újabb áldozatokkal mondanak köszönetet a városalapítás befejezésekor. A szakértők szerint a sír szokatlanul díszes.

A különös felfedezés legérdekesebb része azon szövegek, amelyek a képekhez kapcsolhatók. Több mint hatvan felirat magyarázza a képen is látható történeteket. A rövid mondatok közvetlenül adnak hangot például

a védműveken dolgozó, majd onnan lezuhanó munkásoknak: „Jaj nekem! Halott vagyok!”

A feliratok zömét arámi nyelven írták, ám görög betűkkel jegyezték le, vagyis a római Közel-Kelet két legfontosabb nyelve egyszerre jelenik meg egy bonyolult összevonással. Az istenségek szájába adott szövegek nyelve azonban görög, akárcsak a betűik, míg a kevert nyelvű és betűjű szövegek a halandóké.

Capitolias az úgynevezett Dekapolisz tagja volt, amely tíz város csoportját jelenti a Római Birodalom keleti határvidékén, a mai Jordánia, Szíria és Izrael területén. E tíz település bizonyos autonómiával és relatív önállósággal rendelkezett. A görög és római kultúra központjai, a hellenisztikus kultúra örökösei voltak a szemita kultúrájú térségen belül.

(Forrás: Művekor történelmi magazin)

Csillé István rajza

Hogyan tanulnak a nagyvilágban?

Az iskolák szerte a világban újragondolják, hogyan és mire kell megtanítaniuk diákjaikat. Íme néhány egyedi példa különleges iskolára.

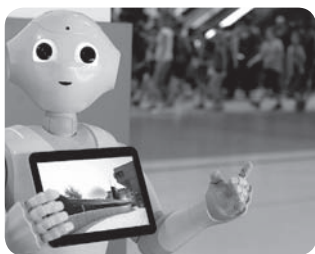

Bangladesi napelemes hajóiskolák

Az esős monszunév-szak májustól októberig tart, ekkor esik a legtöbb eső, gyakoriak az árvizek, az ország mintegy harmadában sokszor az

is lehetetlenné válik, hogy a gyermekek eljussanak iskolába. A Shidhulai Swanirvar Sangstha egyesület új ötlettel állt elő, hogy az áradásoktól érintett területeken élő bangladesi gyermekek számára is hozzáférhető legyen az oktatás: napelemes hajóiskolákat hozott létre. A hajók minden reggel körbejárják a közösségeket és összeszedik az iskoláskorúakat. Amikor 30 diák összegyűl, kikötnek és megtartják a tanórákat.

A hajókat helyi anyagokból készítik, keskenyek, hogy a kisebb csatornákon is könnyen mozogjanak, tetejük vízálló, ide kerülnek a napelemek. Oldalukon több ablak is van a jobb szellőzés érdekében, belül pedig nem található tartóoszlopok (erős fémszerkezet tartja a súlyt), hogy több pad beférjen, így 30–35 gyermeket és felnőttet is képesek befogadni. A hajóiskola-rendszer 250 km-es távolságot fed le, közel 90 ezer családnak segít (sokan csak így jutnak számítógép közelébe), és a hagyományos oktatás mellett azt is megtanítják például a kicsiknek, hogyan gyűjtsenek tiszta (ivó)vizet.

Robottanárok Szingapúrban

Tavaly vetették be a jól szervezett és eredményes szingapúri oktatásban a robottanárok próbaverzióit: Pepper napi kapcsolatban áll

a diákokkal, válaszol a kérdéseikre, sőt, történeteket is mesél, amellet, hogy a tanár segítségére van a tanórán. A pedagógusok hamar felismerték a robottanár előnyét: elmondásuk szerint segíti a visszahúzódbb, félénkebb

gyermekeket, hogy megnyíljanak, aktívabbak legyenek az iskolában, és az osztályteremben vidám hangulatot terem, könnyíti a párbeszédet a diák és tanár között, ezáltal a tanulást is.

Nagy-Britannia és a virtuális valóság

A technológia nagy pillanata jött el a brit oktatásban: a Sevenoaks Iskolában az osztálytermekbe is beköltözött a virtuális valóság, meg-

könnyítve a történelem, a földrajz és a képzőművészet oktatását is. Például a diákok történelemórán felfedezhetik, milyenek voltak a hétköznapiak az ókori Görögországban, vagy a földrajzórán alámerülhetnek a Föld belsejébe, hogy közelebbről megvizsgálják a különböző kőzetrétegeket. Így sokkal személyesebb és részletesebb módon tapasztalhatják meg a tananyagot, és több is marad meg belőle a fejükben.

Zöld iskola Baling

Ahogy az indonéziai Zöld Iskola is bizonyítja, az újítás nem minden esetben jár kéz a kézben a technológiával. Az esőerdőbe simuló iskolát kizárólag bam-

busból építették, és küldetése a széleslátókörűség és a fenntarthatóságra való nevelés. Az ide járó gyerekek el-sajátítják, hogyan működhetnek együtt a természettel, hogy lehet energiatakarékosan, szennyezés és hulladék nélkül élni, miközben olyan hagyományos tantárgyakat is tanulnak, mint a matek és az idegen nyelvek. A sulis 90 diákkal indult, most 30 országból 387 gyerek tanul itt, és mindössze 15 százalékuk indonéziai. A zöld mozgalmak leendő vezetőit képzik az osztálytermekben, amelyeknek nincs faluk, a tanárok pedig bambusztáblára írják. Sőt, még a kosárpálánk is bambuszból van.

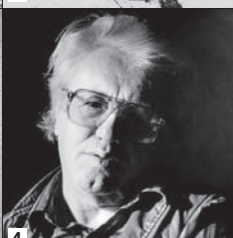
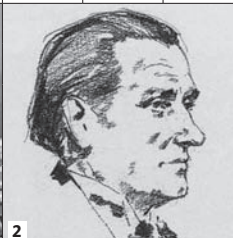
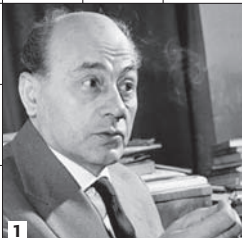
(Az edition.cnn.com alapján)

Erdélyi írók színpadi művei

	Tamási Áron színműve	Szaporodás	Kiönt a folyó	Csatangol	Lekvár	Katona	Vályú	A sugár jele	... Baba, rajzfilm alak	Fontol	Gally	Newton	Szabad-ságol	
												A fejet tartja		
Szentimrei Jenő színpadi műve	C													Wass Albert színpadi műve
Széria								Nagymama társa						
								Csen, oroz						
Kerül					Madár bőrtöne						Gabonát vág			
					Keleti játék						Kicsinyító képző			
Nagy orosz állóvíz									Régi török súlymérték				Spanyol autójel	
									Nulla				Gépet kenő	
Rost közpe!			Fába, kőbe vés			Lengyel város						Ócskaság		
			Gabona „virága”									Nincs több az árbúól		
Papagáj név											Kiló		A föld felé	
													Színültig	
Porció											Vizel lát el			
Nyakmelegítő				Pénzt elkölt							Tehéntől tejet nyerő			
Csomagoló eszköz, a Mikulásnak is van														
Az áramerősség jele		Téli sport												
		Operát éneklő												
Virágtartó edény													Középen fogy!	
													Török méltóság	
Ellenérték			Német autójel		Tetejére taszít	Földet forgat	Kén vegyjele	Magyar énekes	Cicero korabeli	Óra közpe!		Belga autójel	Római egyes	
			Női hangnem									Török nép volt	Német város	
Becézett Mária				Tetejére hint							Focikapus (KAHN)			
				Mama párja							Hungary			
Csere							Indok			Reped				
							Olasz autójel			Halkan mond				
Vízben, esőn tart					Vajféleség						Maugli barátja			
					Park vége!						Ám			
Angol tagadás			Halotti lakoma				Kis bolt, trafik						Olló közpe!	
			Bőr vegyjele				Orvosnál mondjuk						Liter	
Az ágy vége!		Sütő András színműve												

A plakát mint festészeti téma

Ferenczy Károly Szentendrén festett képe, a Plakátok előtt az előző századforduló kisvárosának hangulatát tükrözi (1895)

Párizsi hirdetőoszlop
Jean Béraud francia
művész festményén
(1880 körül)

Az 1800-as években már falragaszok és óriásplakátok borították a nagyvárosok épületeinek téglafalait, üvegablakait és a kerítéseket (John Orlando Parry: Londoni utca, 1835)

Théophile Steinlen svájci művész Charles Verneau párizsi nyomdászmaster munkáit reklámozó, munkások és elegáns nagypolgárok mindennapi életét bemutató poszterének központi alakja a művész lánya (Az utca, 1896)

Henri de Toulouse-Lautrec, a 19. századi plakátművészet legnagyobb hatású képviselője egyik legismertebb plakátján a Moulin Rouge híres táncosait, La Goulue-t és Valentin le Déssossé-t örökítette meg (1891)

Alphonse Mucha cseh művész kavargó indákkal díszített szecessziós plakátjain vonzó nőalakok hívták fel a figyelmet az általuk képviselt termékekre és csábították vásárlásra (édességreklám, 1896)

cimborá

Rendeld meg most
a **Cimborát**
a **2018-2019-es tanévre!**

Éves előfizetési díj:
30 lej (3,33 lej / lapszám)
Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimborá ára nem előfizetőknek:
4 lej / lapszám.

- KERESD AZ ISKOLAI TERJESZTŐNÉL •
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon •
- írd a cimboramail@gmail.com címre •

www.cimboranet